

13. MEĐUNARODNI SIMPOZIJ

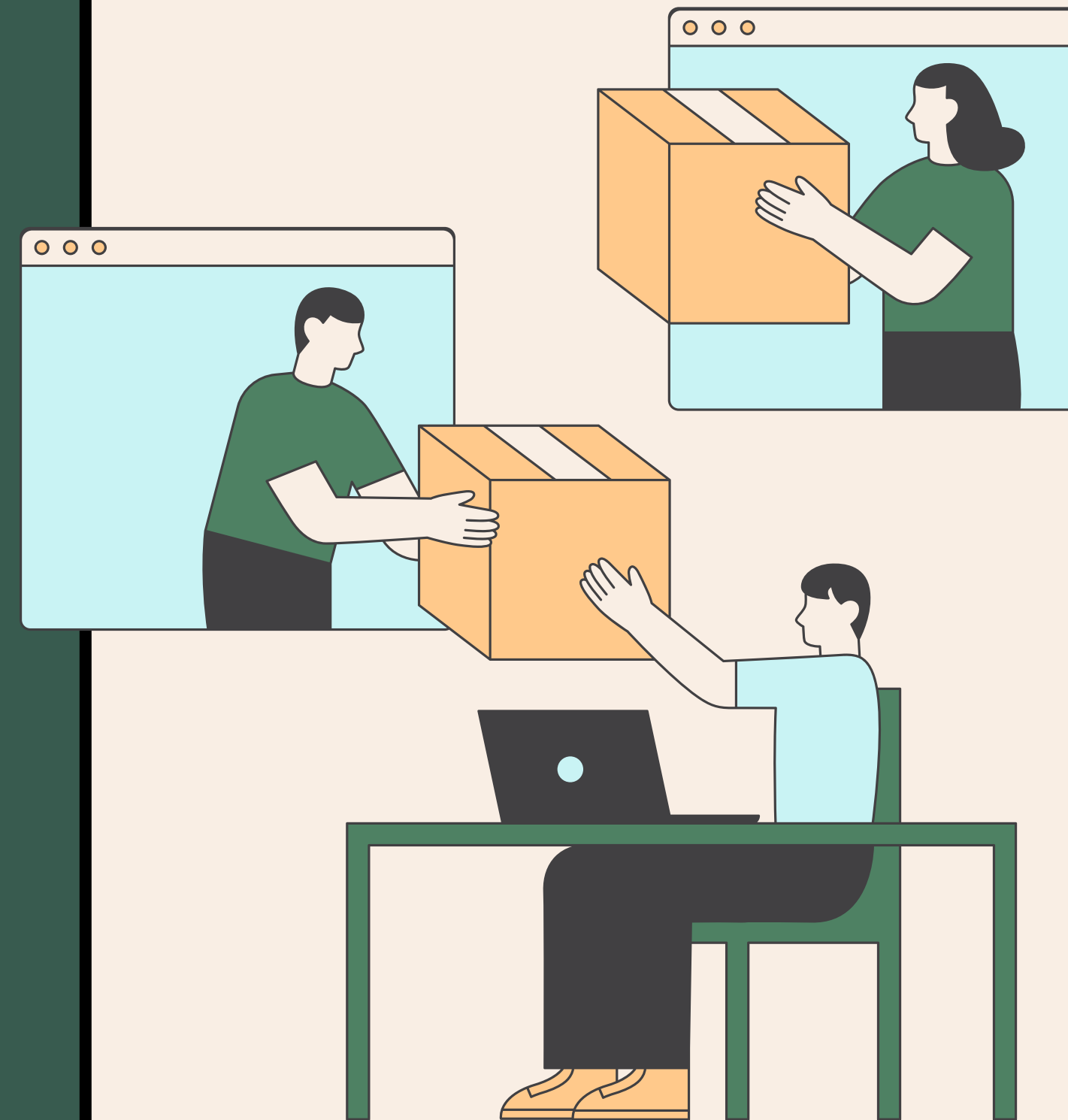
**ODRŽIVI RAZVOJ I
DIGITALNA TRANSFORMACIJA**

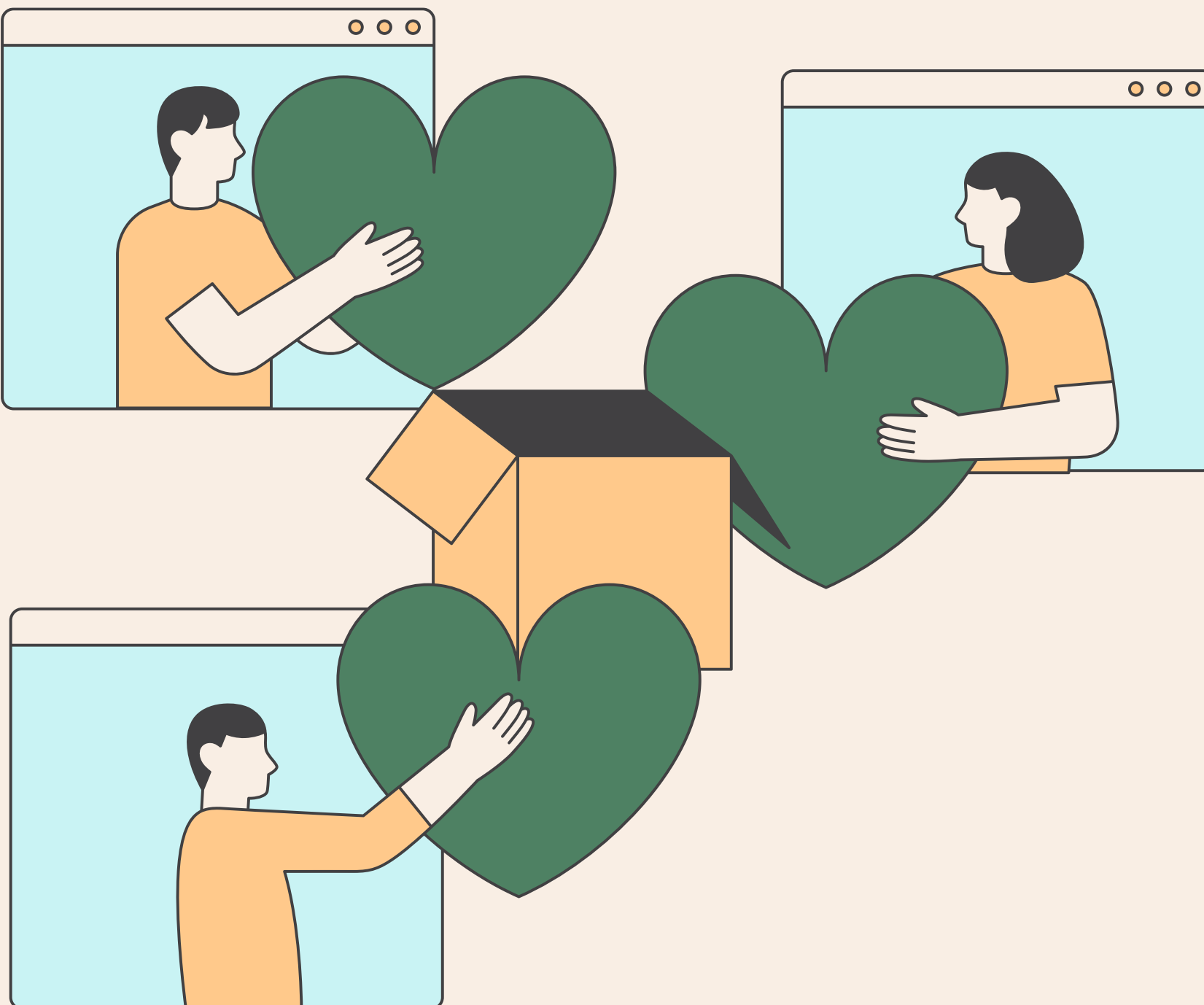
OMNICHANNEL PRISTUP FINANSIRANJU DRUŠTVENO ODGOVORNIH PROJEKATA: ULOGA CROWDFUNDINGA I BLOCKCHAINA

Dr. Amra Selimović-Fijuljanin
Dr. Admir Mešković

Uvod

- Alternativni modeli finansiranja koji podržavaju društveno odgovorne inicijative, posebno u kontekstu smanjene uloge države i većih očekivanja od civilnog sektora
- Digitalna transformacija omogućila je razvoj novih tehnologija koje pojednostavljaju prikupljanje sredstava – od crowdfunding platformi do kripto-donacija i digitalnih zaklada
- Potencijal za demokratizaciju finansiranja, u kojem građani i zajednice postaju aktivni sudionici društvenih promjena

- Iako se često naglašava tehnološki aspekt, manje pažnje posvećeno je percepcijama građana o tim oblicima finansiranja
- Da bi se razumjele mogućnosti i prepreke digitalne mobilizacije resursa, neophodno je istražiti stavove i spremnost građana da koriste digitalne alate u podršci društveno korisnim projektima
- Oslanjajući se na teoriju mobilizacije resursa, rad ispituje ulogu novih tehnologija u prikupljanju materijalnih sredstava, informacija, društvenog kapitala i tehnoloških kapaciteta

- Tehnološki napredak se sve više prepoznaje kao ključni pokretač ekonomskog razvoja i transformacije društava
- Bosna i Hercegovina, suočena s institucionalnim slabostima, nezaposlenošću i niskim povjerenjem u javni sektor, digitalnu transformaciju može koristiti kao novu razvojnu paradigmi
- Posebno značajno područje primjene je mobilizacija finansijskih sredstava, gdje tradicionalni mehanizmi često pate od sporih procedura, nedostatka transparentnosti i ograničenog uključivanja građana

- Blockchain tehnologija omogućava brže, dostupnije i transparentnije modele prikupljanja i raspodjele sredstava
- Vjerodostojnost i osigurati namjensko korištenje sredstava, što je u skladu s postulatima islamske moralne ekonomije
- Nedostaje istraživanja koja se fokusiraju na njegovu primjenu u donacijskim crowdfunding platformama
- Stavovi građana o korištenju blockchaine u prikupljanju sredstava za društveno odgovorne projekte, sa naglaskom na unapređenje donacijskog crowdfundinga kroz blockchain infrastrukturu kao novu paradigmu društvenog dobra

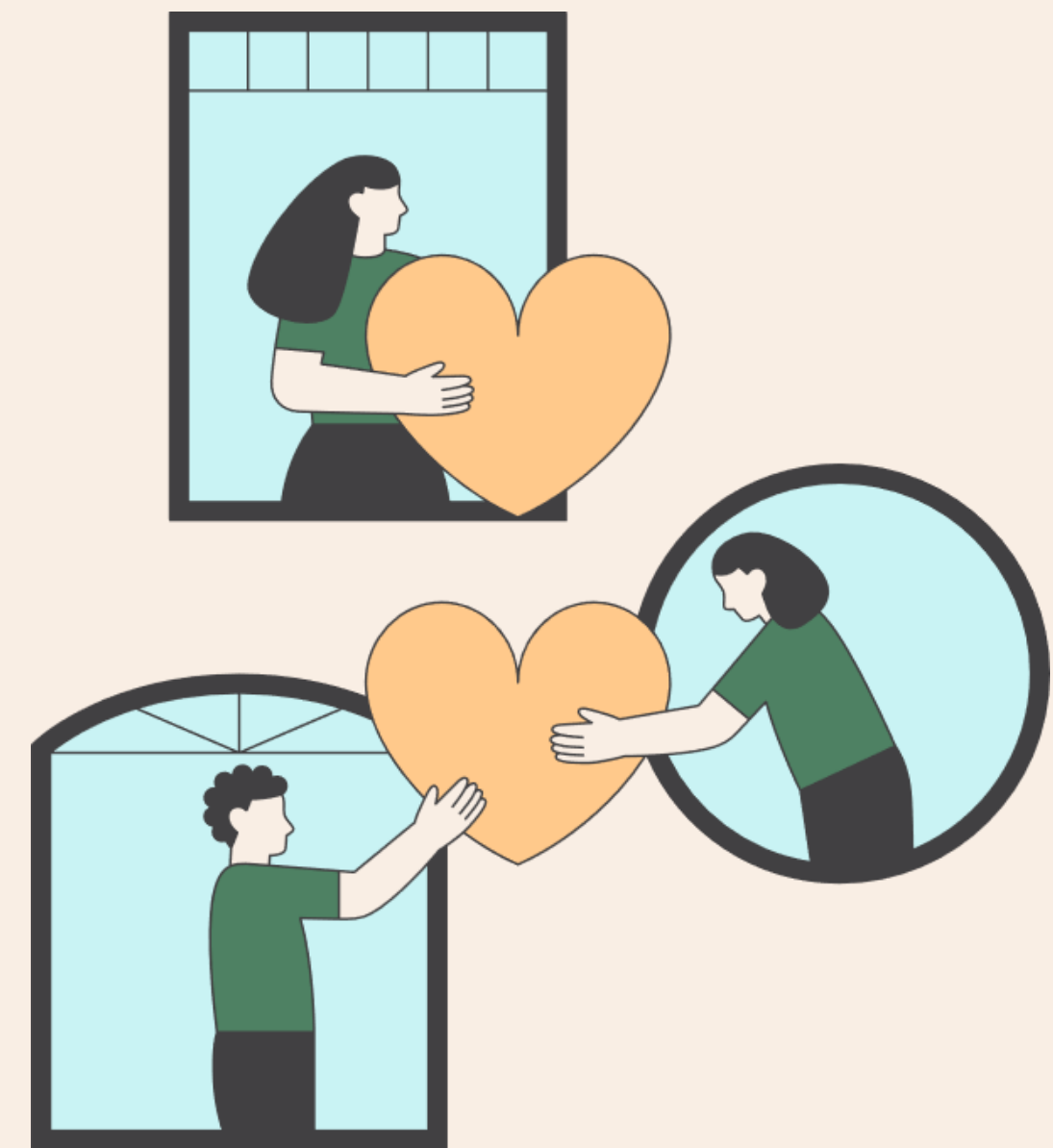
TEORIJSKI OKVIR

- Teorija mobilizacije resursa
- Uspjeh društvenih inicijativa zavisi od sposobnosti aktera da identifikuju, akumuliraju i strateški koriste dostupne resurse
- Tehnologija se sve više prepoznaje kao ključna kategorija resursa unutar RMT-a
- Digitalne tehnologije omogućavaju decentralizovano, jeftinije i inkluzivnije organizovanje društvenih akcija, efikasnu mobilizaciju putem društvenih mreža, crowdfunding platformi i drugih oblika digitalne infrastrukture
- “Digitally-enabled collective action”

U kontekstu ovog istraživanja, digitalne tehnologije analizirane su kroz percepcije građana Bosne i Hercegovine. Korišteni su deskriptivni indikatori koji uključuju:

- Poznavanje digitalnih modela finansiranja, poput crowdfunding platformi, mobilnih aplikacija za donacije, e-novčanika i kripto-donacija
- Procjenu dostupnosti i jednostavnosti korištenja tih alata
- Spremnost građana da koriste digitalne kanale za podršku društveno odgovornim projektima
- Povjerenje u transparentnost i sigurnost digitalnih transakcija
- Motivacione faktore koji utiču na odluku da se učestvuje u digitalnom finansiranju

- Analizom ovih aspekata kroz okvir RMT-a moguće je identificirati koje resurse građani već percipiraju kao dostupne, gdje postoje barijere u njihovoj mobilizaciji, te na koji način digitalna transformacija mijenja dinamiku društvenog angažmana u lokalnim zajednicama

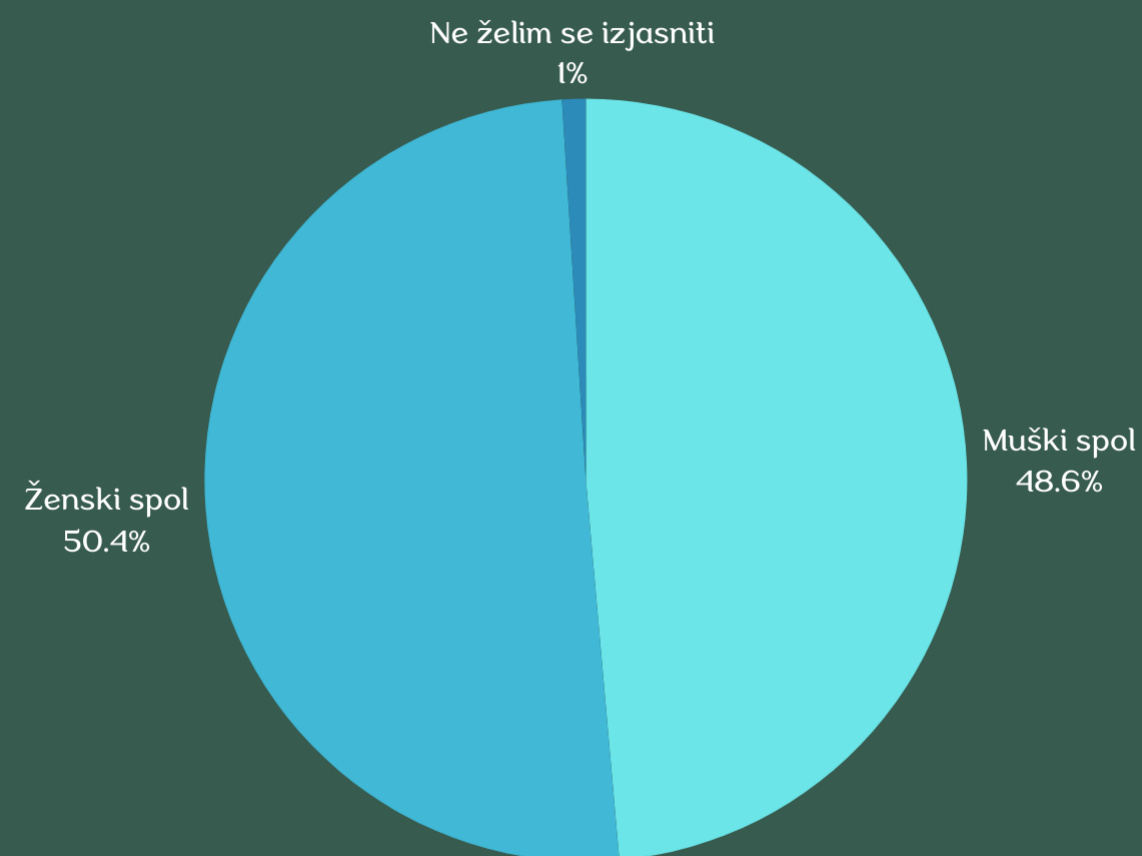

- Online anketa
- Anketa je bila dostupna u maju i junu 2025. godine
- Anketu je ispunilo 255 volontera iz Bosne i Hercegovine
- Svi učesnici su informisani da je sudjelovanje dobrovoljno i anonimno, te da će podaci biti korišteni isključivo u akademske svrhe

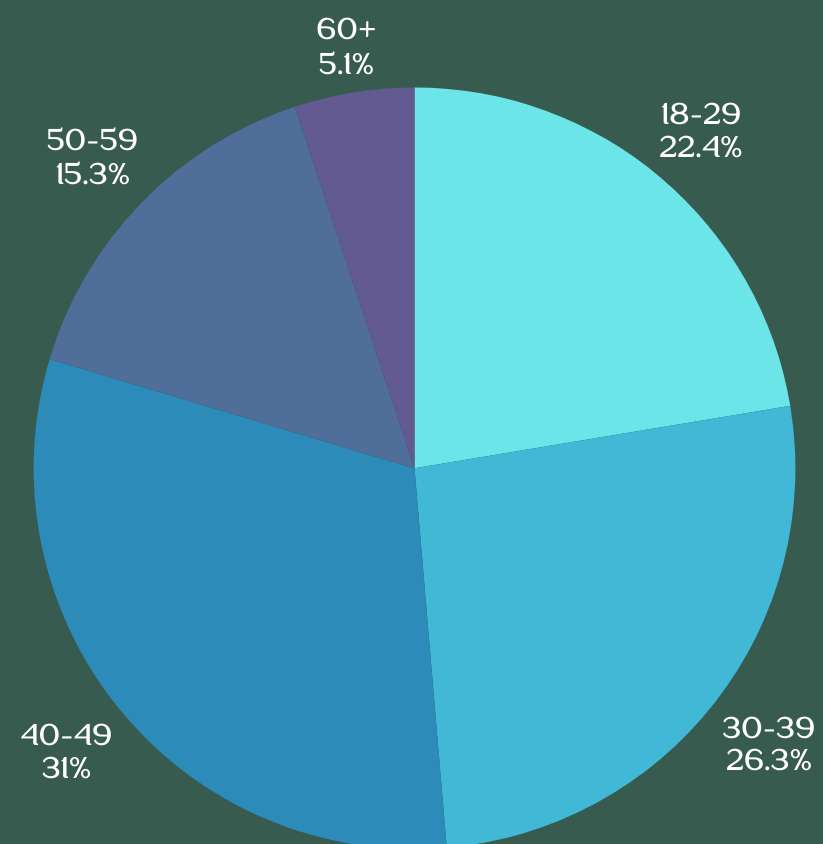
METODOLOGIJA

- Analiza se oslanja isključivo na deskriptivnu statistiku
- Cilj je sistematski prikazati temeljne deskriptivne pokazatelje bez primjene inferencijalnih tehnika, što je u skladu s postojećom praksom u RMT-oslonjenim studijama

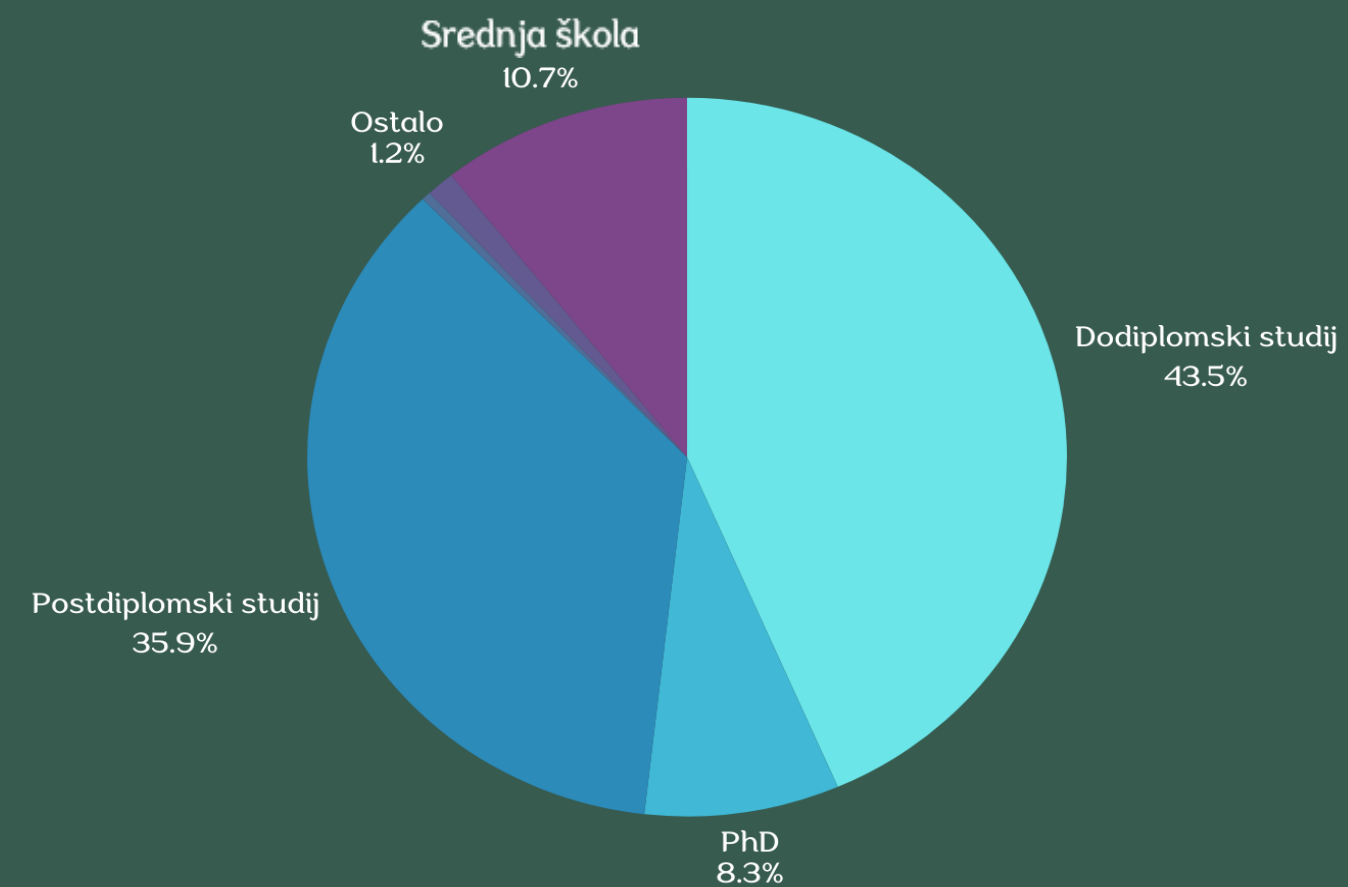
SPOL

GODINE

NIVO OBRAZOVANJA

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

U nastavku su predstavljeni i analizirani odgovori ispitanika na pitanja koja se odnose na ponašanje u vezi sa zekatom, uključujući učestalost davanja zekata, način na koji se on uplaćuje, te povjerenje u Islamsku zajednicu kada je riječ o zekatu

Pitanje	Odgovor	Frekvencija	Procenat (%)
<i>Da li redovno dajete zekat?</i>	Da, svake godine kada imam sredstva iznad iznosa nisaba	196	76.86%
	Ne	16	6.27%
	Povremeno	43	16.86%

Pitanje	Odgovor	Frekvencija	Procenat (%)
<i>Koliko često koristite online platforme za finansijske transakcije (npr. internet bankarstvo, digitalni novčanici, online kupovina)</i>	Mjesečno	56	21.96%
	Nikada	10	3.92%
	Rijetko	21	8.24%
	Sedmično	93	36.47%
	Svakodnevno	75	29.41%

Pitanje	Odgovor	Frekvencija	Procenat (%)
<i>Koliko Vam je ugodno koristiti online platforme za plaćanja ili obavljanje finansijskih transakcija?)</i>	Djelimično ugodno	109	42,75%
	Veoma ugodno	102	40,00%
	Neutralno	30	11,76%
	Djelimično neugodno	9	3,53%
	Veoma neugodno	5	1,96%

Pitanje	Odgovor	Frekvencija	Procenat (%)
<i>Da li ste ikada koristili bilo koju digitalnu platformu za davanje donacija ili humanitarnu pomoć (npr. Pomozi.ba, Dobro.ba)?</i>	DA	132	51,76%
	NE	82	32,16%
	Ne sjećam se	41	16,08%

Pitanje	Odgovor	Frekvencija	Procenat (%)
<i>Koliko je vjerovatno da biste koristili digitalnu platformu za davanje zekata koja koristi blockchain tehnologiju i osigurava transparentnost i sigurnost procesa?</i>	Malo vjerovatno	14	5,49%
	Nisam siguran/na	31	12,16%
	Veoma nevjerovatno	10	3,92%
	Veoma vjerovatno	118	46,27%
	Vjerovatno	82	32,16%
	Malo vjerovatno	14	5,49%

Indikator <i>OČEKIVANI NAPOR (EE)</i>	Srednja vrij.	Stand. dev.	Stand. greška	Mod
<i>Korištenje ovog načina davanja zekata bilo bi jasno i razumljivo</i>	4.09	1.06	0.07	5
<i>Bilo bi mi lahko da naučim kako koristiti ovaj način davanja zekata</i>	4.29	1.06	0.06	5
<i>Učenje korištenja ove metode za davanje zekata bilo bi jednostavno</i>	4.13	0.96	0.06	4

Indikator <i>OČEKIVANA KORISNOST (PE)</i>	Srednja vrij.	Stand. dev.	Stand. greška	Mod
<i>Ovaj način bi mi pomogao da ispunim svoju vjersku obavezu.</i>	4.01	1.14	0.07	5
<i>Ovaj način bi povećao moju motivaciju da dajem zekat.</i>	3.70	1.38	0.09	5
<i>Ovaj način bi poboljšao moju redovnu praksu davanja zekata.</i>	3.74	1.37	0.09	5
<i>Ovaj način bi povećao moju efikasnost u davanju zekata.</i>	3.94	1.22	0.08	5
<i>Davanje zekata bi mi bilo lakše putem ove metode.</i>	4.00	1.16	0.07	5
<i>Imao/la bih koristi od korištenja ove metode.</i>	3.91	1.19	0.07	5

Indikator <i>DRUŠTVENI UTJECAJ (SI)</i>	Srednja vrij.	Stand. dev.	Stand. greška	Mod
<i>Osobe koje utiču na moje ponašanje smatraju da bi trebalo koristiti ovaj način prikupljanja zekata.</i>	3.73	1.28	0.08	5
<i>Osobe koje su mi važne smatraju da bih trebao koristiti ovaj način davanja zekata.</i>	3.79	1.29	0.08	5
<i>Koristio/la bih ovu metodu ako bi je prihvatili ljudi u mojoj zajednici.</i>	3.90	1.20	0.08	5

Indikator <i>OLAKŠAVAJUĆI USLOVI (FC)</i>	Srednja vrij.	Stand. dev.	Stand. greška	Mod
<i>Ovaj način bi mi uštedio vrijeme jer ne moram ići u institucije niti čekati u redu.</i>	4.05	1.13	0.07	5
<i>Imam potrebno znanje za korištenje ovog načina davanja zekata.</i>	4.17	1.06	0.07	5
<i>Imam potrebne resurse za korištenje ovog načina davanja zekata.</i>	4.21	1.01	0.06	5
<i>Ovaj način plaćanja je kompatibilan s drugim sistemima koje već koristim.</i>	4.10	1.00	0.06	5

Indikator PERCEPCIJA RIZIKA (PR)	Srednja vrij.	Stand. dev.	Stand. greška	Mod
<i>Korištenje ovog načina uplate moglo bi me izložiti riziku od prevare.</i>	2.72	1.26	0.08	2
<i>Mogao/la bih se izložiti finansijskom riziku korištenjem ove metode plaćanja.</i>	2.64	1.33	0.08	2
<i>Ova metoda možda neće dobro funkcionisati i mogla bi mi stvoriti probleme.</i>	2.60	1.23	0.77	2

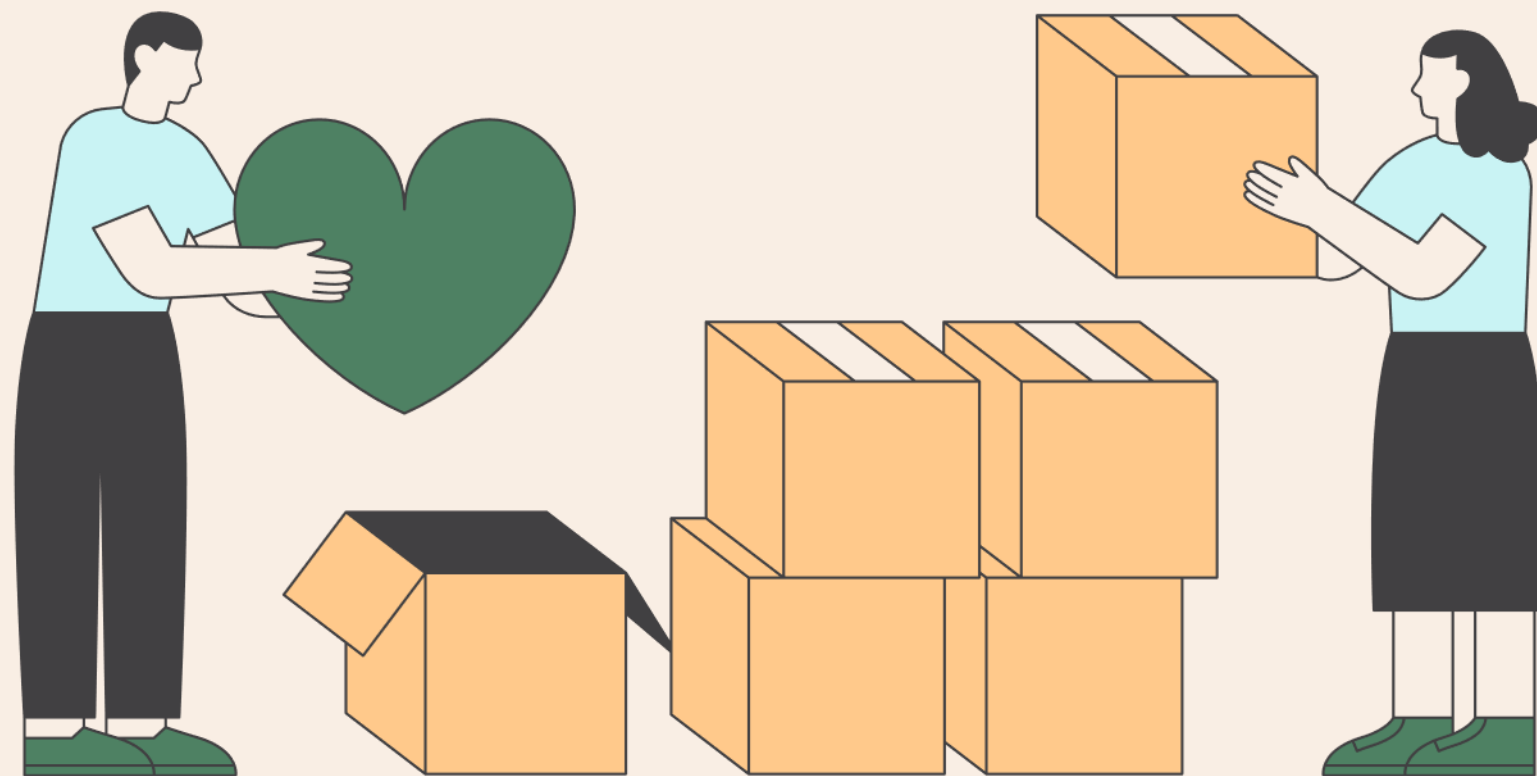
Indikator POVJERENJE (T)	Srednja vrij.	Stand. dev.	Stand. greška	Mod
<i>Vjerujem da se ovakav način plaćanja zekata može smatrati pouzdanim</i>	4.04	1.06	0.07	5
<i>Vjerujem da ovako plaćanje zekata ima prednosti u odnosu na tradicionalne metode.</i>	3.84	1.16	0.07	5
<i>Vjerujem da je ovakav način plaćanja zekata ispravan.</i>	4.01	1.14	0.07	5
<i>Vjerujem da je ovakav način plaćanja zekata siguran.</i>	4.03	1.04	0.06	5

Indikator NAMJERA KORIŠTENJA (BI)	Srednja vrij.	Stand. dev.	Stand. greška	Mod
<i>Ako bi takva platforma postojala, vjerovatno bih je koristio/la.</i>	4.18	0.98	0.06	5
<i>Ako se pokaže korisnom, preporučio/la bih je drugima.</i>	4.23	0.95	0.06	5
<i>Čak i ako bi imala dodatne troškove, koristio/la bih je.</i>	3.83	1.22	0.08	5
<i>Spreman/na sam govoriti o njenim prednostima drugima.</i>	4.2	1.01	0.06	5
<i>Ako mi se ukaže prilika, koristio/la bih je u budućnosti.</i>	4.2	1.04	0.06	5
<i>Vjerovatno bih je koristio/la kada bi bila dostupna.</i>	4.15	1.07	0.07	5

Indikator DIGITALNA FINANSIJSKA PISMENOST (DFL)	Srednja vrij.	Stand. dev.	Stand. greška	Mod
<i>Posjedujem znanje o mobilnim novčanicima poput Paytm, PayPal, PayU money.</i>	4.30	0.93	0.06	5
<i>Posjedujem znanje o debitnim/ kreditnim/ ATM karticama, kao i RuPay karticama.</i>	3.78	1.16	0.07	4
<i>Posjedujem znanje o kriptovalutama (npr. Bitcoin).</i>	4.40	0.85	0.05	5
<i>Posjedujem znanje o mobilnom bankarstvu i internetskom bankarstvu</i>	4.10	1.20	0.07	5

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

- U kontekstu ovog istraživanja, digitalna finansijska pismenost, tehnološka infrastruktura i društveni kapital pokazali su se kao ključni resursi
- Većina ispitanika pokazuje visok nivo znanja o digitalnim alatima, redovno koristi online finansijske platforme i izražava spremnost da prihvati blockchain tehnologiju za davanje zekata
- Ovi nalazi sugerišu da građani BiH već posjeduju resurse potrebne za uključivanje u digitalne modele finansiranja, što uveliko olakšava njihovu mobilizaciju u skladu s RMT-om
- Predlaže se omnichannel pristup prikupljanju zekata

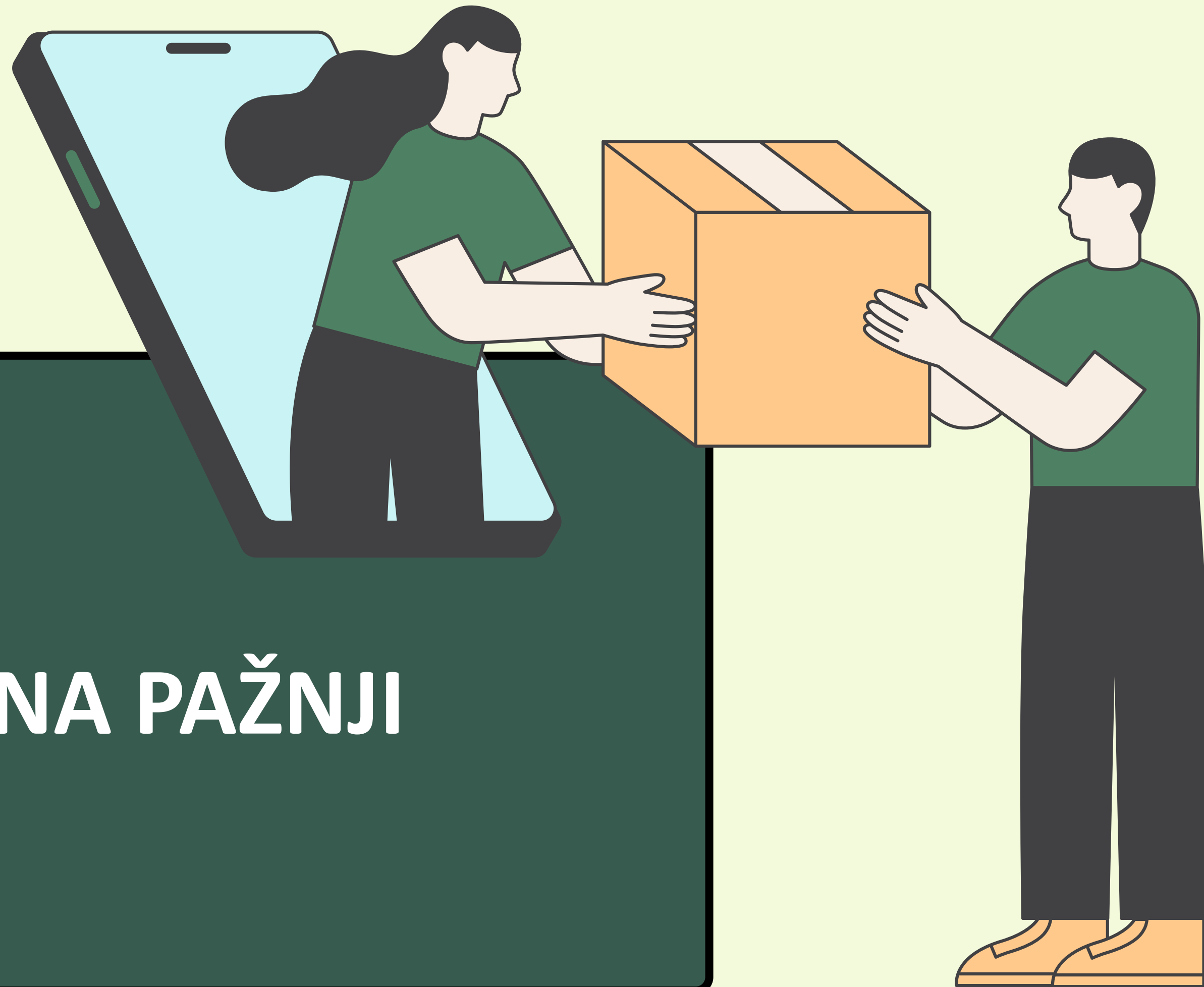
PRAKTIČNE IMPLIKACIJE

- Za Islamsku zajednicu, rezultati sugerišu potrebu za implementacijom pilot blockchain platformi koje bi omogućile veću transparentnost i izvještavanje o raspodjeli sredstava
- Za humanitarne organizacije poput Pomozi.ba, blockchain bi mogao poslužiti kao dodatni mehanizam verifikacije i zaštite donatora od potencijalnih prevara
- Za državne institucije, nalazi ukazuju na važnost stvaranja regulatornog okvira koji bi osigurao pravnu sigurnost i potaknuo razvoj digitalnih donacijskih kanala

OGRANIČENJA I PREPORUKE ZA BUDUĆA ISTRAŽIVANJA

- Analiza je deskriptivna i ne uključuje inferencijalne metode koje bi omogućile testiranje uzročnih veza i dublje zaključke
- Za buduća istraživanja preporučuje se korištenje longitudinalnog dizajna kako bi se pratio razvoj stavova prema digitalnim modelima finansiranja tokom vremena
- Komparativne studije s drugim zemljama u regiji omogućile bi bolje razumijevanje specifičnih kulturnih i institucionalnih faktora
- Kombinacija kvantitativnih metoda (ankete) s kvalitativnim tehnikama (intervjui, fokus grupe) mogla bi pružiti dublji uvid u motivacije, prepreke i percepcije građana

HVALA NA PAŽNJI